

BIBLIJA KAO SREDSTVO EVANGELIZACIJE

Dr Jerko FUČAK

Isus evangelizator

Dok razmišljam, i dok ovih dana zajedno razmišljamo o evangelizaciji, vodi me vjera k najvećemu evangelizatoru svih vremena: Gospodinu Isusu Kristu. Promotrimo ga na djelu: kako npr. evangelizira Samarijanku. Zapravo Samariju. Čujmo:

»Kad Gospodin dozna da su farizeji dočuli kako on, Isus, okuplja i krsti više učenika nego Ivan — iako zapravo nije krstio sam Isus, nego njegovi učenici — ode iz Judeje i ponovno se vrati u Galileju.« (Iv 4, 1—3).

Prije svega, farizejima i onima koji oko njega pletu tračeve ili ljubomorom žele osujetiti njegovo djelo Isus nema šta reći. Povlači se od njih. On ne nameće evanđelja.

»Morao je proći kroz Samariju« (r. 4). Samarija je dvostruko heretički kraj: već 750 godina oskvrnjuje i Jahvinu naciju i pravu vjeru: stopila se s porobljivačima Babiloncima. Zbog toga nema slaganja i ne smije biti druženja između pravovjernih Židova i heretičkih Samarijanaca (*ou gar synchronōtai, non enim coutuntur*, r. 9).

Dođe, dakle, u samarijski grad koji se zove Sikar, blizu imanja koje Jakov daje sinu svome Josipu« (r. 5). Pošao je kraćim, zapadnim putem, ne istočnim, onim koji je prolazio kroz jordansku dolinu. Je li to zbog neke žurbe? Taj bi put izabrali obično oni kojima se žurilo, kaže Josip Flavije. Tako tumači redovito i zaključuju. Ali mi se čini da je posrijedi nešto drugo: da je Isusu baš dobro došlo što je morao kroz Samariju. Osumnjičili su ga i počeli odbacivati »pravovjerni« Židovi, te on rado prihvaća prigodu da se obrati Samarijancima koje su pravovjerni smatrali krivovjernima i stoga ih prezirali. U skladu je to, čini mi se, s njegovim postupcima i smjernicama: »Gdje vas ne prime i ne poslušaju riječi vaših, izidite iz kuće ili grada toga i prašinu otresite sa svojih nogu. Zaista, kažem vam, lakše će biti zemlji sodomskoj i gomorskoj na Dan sudnji negoli gradu tomu.« (Mt 10, 14—15. Zapazimo: Lk dvaput donosi paralelu, ali ne spominje suprotnosti sa zemljom sodomskom i gomorskom: Mt piše Židovima i to u vrijeme kad je njihov otpor već jasan). I još nešto značajno: odabrao je mjesto sveto i njemu Židovu i Samarijancima. Gradi rekli bismo danas, na zajedničkim vrednotama.

»Dođe, dakle, u Samarijski grad ... Ondje bijaše zdenac Jakovljev.«

»Isus, umoran od puta, sjeđaše na zdencu ... šesta ura (podne!). Dođe neka žena Samarijanka zahvatiti vode. Kaže joj Isus: 'Daj mi piti!'«

Isus zna za predrasude ove žene. Zna i za njezin život sadašnji i prošli (rr. 17—18). Zna i za običaj *ab immemorabili*: s izdajnicima se Samarijancima Židov ne smije družiti. Ipak, on prelazi preko svega i prihvaća je onakvu kakva jest: bez upozorenja, kategoriziranja, osuđivanja, lekcija odozgor. Dapače, stavlja se u položaj ovisnosti, želi joj iskazati povjerenje i na diskretan način želi srušiti ograde nepovjerenja: »Daj mi piti!« (Svoju veličinu očituje tako da prosi. Prošiti ponekad je znak najveće ljubavi, redovito mnogo teži nego darivanje.)

Pomogao joj je tako formulirati prvo pitanje; izraziti problem, problem koji u njoj nastaje pri ovom iznenadnom susretu: »Kako ti, Židov, išteš piti od mene, Samarijanke?«

Isus nema jeftina odgovora. On potiče na osobno razmišljanje, traženje: »Kad bi znala dar Božji ... zaškala bi i on bi ti dao vode žive!«

On nema gotovih recepta: ni dogmatskih ni moralnih za ovaj slučaj. On joj nuđa dar. Dar koji on zna, tj. (ako protumačimo semitizam) dar koji on živi, osjeća, u sebi nosi i proživljen njoj donosi. Upravo ono što ona treba: vodu, ali vodu živu.

Žena ne razumije, ne želi razumjeti, ne može razumjeti, što li? Možda to od nje traži više no što je ona kadra dati. U svakom slučaju njezina je poteškoća stvarna — utemeljena na razumu i predaji: »Gospodine, ta nemaš ni čime bi zahvatio (razum) a zdenac je dubok. Otkuda ti, dakle, voda živa? Zar si ti možda veći od oca našega Jakova (predaja) ...? (rr. 11—12).

Isus ne podcjenjuje te poteškoće, ali se i ne bori protiv njih. Ne apologizira. On ide pozitivnim putem, tumači dar Božji; dar koji je, ako se spozna — doživi, kadar srušiti sve predrasude i riješiti sve poteškoće. Tumači, dakle, blagotvorni učinak ponuđena dara: »Tko god pije te vode, opet će ožednjeti (poziva se na iskustvo sugovornice). A tko bude pio vode koju ću mu ja dati, ne, neće ožednjeti nikada: voda koju ću mu ja dati postat će u njemu izvorom vode koja struji u život vječni.« (r. 13—14).

Evangelje jamačno daje srž onoga što se zbilo. Osoban doživljaj susreta, uvjerljivosti, privlačnosti dara bio je, zacijelo, bogatiji no što je i bogoduhi pisac mogao opisati. I taj je doživljaj — zasigurno ne logičnost dokazivanja — polučio uspjeh: žena je poželjela dar koji je u iskrenosti i bogatstvu susreta doživjela: »Gospodine, daj mi te vode!«

Motivacija želje još je, istina, čini se, utilitaristička, površinska: »... da ne ožednim i da ne moram dolaziti ovamo zahvaćati.« (r. 15), ali želja je iskrena, odgovara jednoj životnoj potrebi. I to je Isusu dostatan povod da ženi pomogne očitovati i dublje njezine životne potrebe: njezinu situaciju s muževima i njezine predrasude glede pravoga bogostovlja.

Isus pokazuje da od početka poznaje njezine obiteljske situacije. Na to ona zaključuje: »Gospodine, vidim da si (neki, bez člana) prorok.« (r. 19). I ta je spoznaja vodi u formulaciju drugoga problema, formulaciju starog pitanja spornog između Židova i Samarijanaca: gdje se treba klanjati? Isus se u odgovoru poziva na Duha i istinu. Taj pak eshatološki izričaj podsjeća ženu na Mesiju: »Znam da će doći Mesija.« I

sad je spremna da joj se Isus očituje kao Mesija: »Ja sam, ja koji s tobom govorim!« (r. 26).

I opet nije posrijedi samo neko intelektualno očitovanje: riječ je o susretu, o doživljaju. Doživljaju koji ženu zanosi i zbunjuje tako da ostavlja svoj krčag (kako i »neznatne« pojedinsti u Pismu mogu biti bremenite porukom!), odlazi u grad te svoj doživljaj-susret-spoznaju prenosi svojim sugrađanima. I prenosi ga — je li to slučajno ili tipično — u obliku pitanja: »Da to nije Krist?«.

Odgovor na to pitanje, tj. epilog znamo: »Mnogi ... povjerovaše u njega ... Tada ih je još mnogo više povjerovalo zbog njegove riječi, pa govorahu ženi: 'Sada više ne vjerujemo zbog tvoga kazivanja, tã sami smo čuli i znamo: ovo je uistinu Spasitelj svijeta.« Osobno, dakle, doživljena vjera mnogih, i vjera u Spasitelja svega svijeta.

I ovo je ne samo slučajan nego redovit Isusov postupak. Sjetimo se drugih njegovih susreta s ljudima: s Ivanovim učenicima (Iv 1), s Nikodemom (Iv 3), s uzetim (Iv 5), a tako i svih čuda.

Mislim da je jasno: analizirana perikopa, ove samo spomenute, a mogle bi se navesti i mnoge druge, pokazuju koliko je Isusov način evangeliziranja različit od našega, barem uobičajenoga. Isus je tražio, opažao što ljudi trebaju, a mi već unaprijed znamo što treba da trebaju i što treba da im damo. Tako im pružamo što ne trebaju, što ih opterećuje predrasudama, što ne žele, a trebaju i žele što ne pružamo. Isus je pomogao da ljudi formuliraju svoja pitanja i probleme, a mi im naguravamo odgovore, a da nismo čuli njihova pitanja (a čovjek je po prirodi, reče nam jučer g. nadbiskup »*ens interrogans*«). To je, po ocjeni jednog od specijalnih tajnika sinode, P. Amalorpavadassa, osnovni problem iskrsnuo na Sinodi: »Treba uvijek poći od onoga što nosi život, ne od taktičkih i političkih proračuna. Od konkretnoga dakle života, ali s duhovnoga motrišta, jer u srcu življene zbiljnosti sakriven je Gospodin.«¹

Tako je i pošao prvi dio Sinode, ali u drugom je dijelu situacija promijenjena: nastao je spor između teologije načelã i teologije života; teologije koja »polazi od neba, postavlja velika načela i iz njih izvodi posljedice, a da se ne obazire na život« i teologije »koja je razmišljanje kršćanske zajednice, u vjeri, o njezinu iskustvu i o njenim angažmanima.«²

Istina, postoje stalni sadržaji, nepromjenjive istine. Ali kad to naglasujemo, i ne pomišljamo kako je nezamislivo velika preuzetnost misliti da svojim malim umom posjedujemo objavu sintetički, svu u svakom trenutku. Pa kad bismo je i posjedovali, odakle nam sigurnost da pravi njezin dio i pravi aspekt ističemo i primjenjujemo u pravo vrijeme i na pravome mjestu? Ne znači li to zapravo Boga sužavati na naše uske mogućnosti i okvire? Njega koji se uvijek iznova očituje kao živi čovjekoljubac, očituje se baš preko situacija ili znakova vremena. Ne znači li to sputavati glavnoga evangelizatora — Duha (o kojemu, reče jučer Mamić, premalo govorimo, a to znači da na nj premalo i računamo), koji puše gdje hoće i ne znaš odakle dolazi i kamo ide? Ne znači li to, isto tako zanemarivati »*sensum fidelium*« koji posjeduju Duha Božjega?

¹ CIC 15 nov. — Ier dec. 1974, 468—469, 24

² ondje

1. Naše vrijeme i prostor

Nekako do sličnih zaključaka vodi nas danas sociologija, psihologija i psihosociologija.

Te znanosti upozoravaju kako se evangelizacija prometnula u monolog.

U središtu je pozornosti bila *Ecclesia docens*: Crkva posjeduje objavu i dvotisućljetnu predaju. Bogatstvo, dakle, sigurnih spoznaja i iskustava koje samo ona može posredovati, i to ne samo kao orijentaciju i mjerilo ponašanja nego i kao nešto presudno po vječno spasenje. I taj se poklad na susljedne generacije prenosi gotovo isključivo monološki: jedni su bili učitelji, drugi pasivni primaoci. U tom se smislu govori o monološkoj evangelizaciji. Osobito u misijskim krajevima gdje je dijalog otežan ili onemogućen još činjenicom da se objava posredovala jezikom i kategorijama evangelizatora koje nikako nisu odgovarale niti vodile računa o mentalitetu evangeliziranih.

Taj sistem, sistem naučavati-učiti, mogao se održati i vrijedio je dok su ljudi živjeli u koliko-toliko sličnim stalnim situacijama. Jer tada su njihova pitanja i potrebe bile uglavnom uvijek iste. Od svih promjena i prijelomnih doba bio je jači onaj tko je bio dobro ukorijenjen u prokušanoj predaji.

Ali danas su se životne prilike promijenile. *Industrijalizacija* je npr. odijelila čovjekovo radno mjesto od njegova stana i obitelji i tako razorila stalnost obiteljskih odnosa i dokinula mogućnost prenošenja spoznaja i orijentacija od oca na sina. Mali i uski stanovi u »vertikalnim selima« (neboderima) onemogućuju sastajanje i upoznavanje susjeda, pa svatko živi svojim životom i traži svoja rješenja i orijentacije. *Specijalizacija* i tekuća vrpca oduzimaju čovjeku životnu radost i smisao koji se krije u promatranju ploda vlastitog rada. Gubi se tako identitet i smisao života. *Demokratizacija* postavlja nove, po dosadašnjem poimanju u najmanju ruku sumnjive zahtjeve u pogledu smisla i orijentacije života; autoritet je sporan: vrijedi samo ono što je dobro obrazloženo. Prirodne i antropološke znanosti dovele su do spoznaja koje samo specijalisti znaju (često teškom mukom) uskladiti s onim što se po predaji vjerovalo i što se vjeruje da zastupa Biblija, Predaja i Crkva. *Sredstva društvenog priopćavanja* sve to posreduju ljudima na način koji im bar sugerira, ako već izrijeком ne govori, kako je sve to nespojivo s religijskim učenjem. I sve je to, i mnogo još toga, u neprestanu tijeku promjene, a događa se tek oko sto godina. Razumljiva je, stoga, i neka zbnjenost, nepovjerenje pa i tjeskoba što je stvaraju ova tako burna, ali i nesigurna očitovanja života. Kako da dvotisućno iskustvo ustukne pred jedva sto godina starim zahtjevima razvoja, u mnogome još neprovjerenima i često još nedovoljno jasno formuliranima? Tu je odlučan osobito navjestitelj koji u tim primjenama spontano osjeća strah od nesigurnosti i gubitka identiteta te je sklon tražiti i nalaziti potvrdu kako su ispravni njegovi dosadašnji stavovi i prečuti tako prava pitanja života. Odatle s jedne strane traženje, i životna potreba traženja, nečega novoga, novoj situaciji primjerenijega, a s druge strane uporno držanje predanoga, strah od novoga, nedovoljno opažanje zbiljnosti i života, što se, vidjeli smo, jasno odrazilo i na Sinodi. Svima

je ipak jasno da tradicionalne sadržaje treba preoblikovati i kritičkom ih obradom učiniti pristupačnima suvremenom svijetu. Tako Crkva postaje sve više *Ecclesia quaerens*, Crkva u kojoj svi traže: i hierarhija i baza. Opseg je, područje i dubina, dakako, različita. Ali svi traže i pitaju. A svima je, bar donekle, jasno i ovo: ne može se pitati napamet, po sviđanju, samovoljno. (Zbog toga nema gotovih pitanja, a onda još manje gotovih odgovora, a najmanje gotovih recepata i parola za praksu; nema ni šarafa koji bi pristajali na svaku ljudsku maticu — Dr Perić). Potrebno je da se na radnim skupinama čuju pitanja. Treba pri tom imati na pameti s jedne strane predašnje odgovore, koji su postali sporni ili neadekvatni; a s druge uvažiti i potrebe, pitanja, situacije današnjega čovjeka. To pak konkretno znači da je potrebno u Crkvi stvoriti mogućnost, slobodu, *parresiju* — smionost postavljati pitanja, dodatno i doknadno učiti, ispitivati, preispitivati, preučavati, vrednovati i zauzimati stavove.

Dolazimo, dakle, do toga da je i u današnjoj Crkvi potrebno evangelizirati kako je evangelizirao Isus. Ili točnije: da je Isus evangelizirao, upravo onako kako odgovara psihologiji čovjeka i njegovoj sociološkoj i psihosociološkoj uvjetovanosti.

Evangelizacija nije samo spoznajno-intelektualno prenošenje nauka, nego davanje, donošenje života («Dođoh da život imaju u izobilju ...» Iv 10, 10). (To je dobro naglasio dr Šuljak.) A ni samo prenošenje i prihvaćanje nauka nije čisto intelektualna djelatnost. Ono je uvjetovano socijalnim, emocionalnim, kulturnim i drugim čimbenicima. Stječući nove spoznaje, čovjek stječe i nove vrednosne kriterije, stavove, nove odnose. Osobito na religijskom području: tu, više nego na drugim poljima, spoznaje vode k promjeni slike i stava prema sebi, bližnjemu, društvu, Bogu — sve *sub specie Dei*.

U našem je navjestiteljskom djelu stoga važno stvoriti uvjete, ambijent, atmosferu povjerenja. Prostor u kojem će se bez straha od posljedica, u što većoj psihološkoj i socijalnoj slobodi i iskrenosti, moći postavljati pitanja, razgovarati o svemu, komunicirati iskustva i traženja, očitovati muke, radosti, uspjesi i neuspjesi preučavanja i doknadnog učenja, razmišljanja, ispitivanja, preispitivanja, očekivanja, težnji strahova, stavova, vrednovanja promjena ... u jednu riječ: živu zajednicu u kojoj će se komunicirati i prenositi život. Evangelizacija je upotpunjenje onoga što ljudi u sebi nose (Dr Perić). U potpunom poštovanju osobe (sržni problem evangelizacije, osobito u nas: gnječene savjesti, reče jučer dr Ivančić. Interakcija Boga i čovjeka, aktivnost sve Crkve — Dr Duda. Prihvaćanje brata do kraja. Radikalni skok prema čovjeku — Dr Ivančić).

I ovdje treba da postavimo pitanje kako nam je ovdje u Hrvatskoj Biblija dosad u tome pomogla ili mogla pomoći, te kako bi u buduću rad s Biblijom u nas mogao evangelizaciji dati dimenzije tako potrebne za novonastalu životnu situaciju.

2. Biblija i evangelizacija u našoj zemlji dosad

U nas kruže mnogi prijevodi Biblije: i u Sloveniji i u Srbiji i u Hrvatskoj. Osobito prijevodi NZ-a. Dobro je to i potrebno. Ali ovdje ih

ne možemo sve nabrajati. Spominjem samo hrvatski prijevod cjelovite Biblije iz 1968. i Bibliju mladih izašlu iste godine.

Biblija 1968. Kratko: izdavanje Biblije odgovaralo je višestrukim životnim potrebama: financijskim, narodnim, kulturnim, religioznim, evangelizatorskim, pastoralnim. Te su potrebe i želje na djelu okupile i povezale mnoge ljude: ljude iz izdavačke kuće »Stvarnost«, »Vjesnik«, književnike, katoličke laike, profesore jezika, teologije i Biblije, novinare, gotovo sve što se toga časa u Hrvatskoj moglo okupiti. Proradili su tako mnogi angažmani i udružili se na zajedničkom pothvatu u iskrenoj i založenoj suradnji koja je — i uza svu napornost posla — svima ostala u najljepšoj uspomeni. Bio je to pravi *opus evangelizationis*. Shvaćeno u izloženu smislu: komunikacija i usklađivanje nastojanja, iskustava, stručnosti, umijeća, zauzetosti u svoj iskrenosti, poštovanju osobnosti i povjerenju.

Kao plod svega toga izašla je Biblija, posvuda oduševljeno dočekana, stručno ocijenjena kao veoma dobra. I eno je već u tri izdanja. Sve skupa 120.000 primjeraka. Bilo je nastalo neko biblijsko gibanje, neko zanimanje za Bibliju i njezine vrednote. Opet: svojevrsna evangelizatorska situacija. Ali to je gibanje premalo popraćeno pastoralnim i evangelizacijskim nastojanjima.

Odmah se, istina, osjetila potreba popratne biblijske literature. Već je iduće godine KS izdala *Rječnik biblijske teologije*. Upravo evo izlazi najnoviji *Uvod u Novi zavjet*. A između toga izašlo je preko dvadeset knjiga i knjižica o Bibliji samo u izdanju KS. Ovamo spada i akcija KS za izdavanje cjelokupne Biblije te akcija NZ u svaku kuću. Ovdje treba bar spomenuti biblijsku usmjerenost novih katekizama i priručnika za katehete. Velikih je usluga za rad s Biblijom pružio i GK i MK svojim člancima, knjigama i nadasve svojom vjeronaučnom olimpijadam koja je dvije godine uzastopno živo u središtu pozornosti držala Bibliju i čiji su materijali nedavno izašli u knjižici *Mali ključ Biblije*. Veliko je pomagalo za razumijevanje Pavlove misli prijevod Holznerova *Pavla* (izdali oo. isusovci). Najnovije djelo o. Škrinjara, *Teologija sv. Ivana*, dragocjen je i stručan vodič kroz Ivanov opus (izdanje Teološko-filozofskog instituta DI u Zagrebu). Ne toliko stručno, ali stoga priručnije pomagalo za razumijevanje psalama jest knjiga *Psalmi o. Tomića* (izdanje oo. konventualaca). Pravi i jedini izričiti postavljač i izazivač pitanja (možda premalo iz konkretno hrvatske situacije) jest *Služba riječi* s tumačenjem biblijskih liturgijskih perikopa i prikladnim tematskim člancima (šteta što u posljednjih 20-ak brojeva nema više rubrike *Za diskusiju*, koja je bila poticaj i uzorak za stvaranje mogućnosti da se postavljaju pitanja i da tako navješćivanje pođe od konkretna života). Lijepu aktualizaciju daju i tumačenja perikopa u GK. Od ove godine imamo napokon i časopis posebno posvećen Bibliji. Zapravo, njegov biblijski dio (UB), izravni je nasljednik ciklostiliranoga UB koji je u razdoblju od 1966—1970. u 20 brojeva izdao o. Bonaventura Duda sa svojim suradnicima i studentima. Počeo je izlaziti s građom s biblijskih seminara na Bogoslovnom fakultetu i htio bi sada u tiskanu i slikovnu ruhu biti pomagalom popularizacije Biblije i praktičnoga rada s njome. Ovaj se čas bori s više teškoća: osobito izdavačima (tiskarske cijene rastu sve više) i uredničima (ljudi koji ga uređuju odveć su zaposleni te imaju premalo

kontakta sa životom na terenu). Vi se pak na terenu borite s poplavom tiska i njegovom skupoćom te ne znate kamo smjestiti i kako plasirati još i VIR. Poneki se i ponekad možda i ne slažete s njegovim usmjerenjem. Nadam se da shvaćate u čemu je problem: VIR bi upravo htio naći neki put biblijske evangelizacije u novonastaloj situaciji koji smo maločas opisali. Zbog toga jedni misle da premalo uznemiruje i daje poticaja za traženje: dobili smo oduševljenih priznanja onih kojima pomaže da nad Riječju i pomoću nje mogu formulirati svoja pitanja, razgovarati o njima i rješavati ih. Drugi se opet ne snalaze jer mu je rječnik nešto drukčiji nego što su navikli.

I na kraju: trebalo bi se zapitati je li ispravan dojam (govorim o dojamu jer drugim ne raspolazem) moj — i vaš — da sve ovo nije dovoljno iskorišteno pa da se Biblija više čuva nego čita; pa ako se i čita, premalo potiče na traženje i postavljanje pitanja.

To bi pitanje još na posebniji način trebalo postaviti s obzirom na *Bibliju mladih*. Jer ona uza sve što je ovdje rečeno pruža još jednu veliku šansu u tom pogledu: sliku, ilustraciju. Danas smo ponovno svjesni koliko vrijedi zornost i slika. Inkarnacijska vrijednost, osobito kad je riječ o Bibliji: slika pomaže da se s riječju susretne sav čovjek, ne samo njegov um.

Potrebno je osim toga uočiti znakove vremena u kojem živimo. Smisao za zvučnu vrijednost riječi, zaboravljenu uslijed poplave tiska, ponešto rehabilitiranu filmom i magnetofonom, upozorava nas kako je važno odgajati dobre čitače Riječi, osobito u liturgiji (dosad je u Zagrebu bio organiziran svega jedan tečaj za liturgijske čitače. Vodio ga je kazališni stručnjak. Ne znam da li se dobro sjećam: nije ga pohađao ni jedan prezbiter, ne znam više je li bio koji bogoslov; samo nekoliko sestara i drugo — uglavnom kandidatice).

Velik znak i poticaj vremena jesu i filmovi s biblijskom temom i pozadinom. Neki su i k nama došli: *Deset zapovijedi*, *Samson i Dalila*. Znak vremena jest i nastojanje nekih nekatoličkih kršćanskih zajednica da što više žive i populariziraju Bibliju. Spominjem samo dva: *Znaci vremena* i *Biblijsko-teološki institut pentekostalaca*. Onda: serija biblijskih dijapozitiva u KS. Däniken sa svojim površnim ali zavodljivim pisanjem o Bibliji — pravi je izazov za ispravno, dublje poznavanje Biblije i upućivanje javnosti u njezinu poruku. Za nas pak vjernike najautentičniji poticaj za takav rad jest Koncil sa svojom željom i poticajem da se narodu Božjem pruži obilniji stol RB i omogući mu se izravan pristup k njoj. Plod Koncila jest novi liturgijski lekcionar (mi smo među prvima u cijeloj Crkvi imali preveden sav lekcionar) i druge liturgijske knjige. S njima u vezi usput spominjem samo potrebu da lekcionar bude vrednovan ne samo obredno pa ni samo liturgijski nego nadasve navještenjski i evangelizacijski. Trebalo bi stoga razmišljati i razgovarati o evangelizaciji prigodnika koji se pojavljuju samo na veće blagdane. Onda: o inicijaciji za čitanje Biblije, o upućivanju u biblijski jezik, o čitanju Pisma u konkretno određenu liturgijskom kontekstu, o stvarnosti utjelovljenja Kristova po riječi u konkretnoj zajednici, o važnosti izražajna, ne hieratski bezlična čitanja, o proživljavanju tekstova, o aktualizaciji, o snazi riječi i njezinoj djelotvornosti. U vezi pak s novim obrednikom trebalo bi ozbiljno razmišljati i razgovarati o evangelizaciji

roditelja, kumova (i rodbine) za krštenje, potvrdu, prvu pričest, rodbine i prigodnika na sprovodu i sl. Tu su ljudi već okupljeni i koliko-toliko vjerski raspoloženi. Trebalo bi tražiti kako da dožive otajstvo (*res sacramenti*), a ne samo neki nerazumljivi obred. Izmjena pastoralnih iskustava bila bi u tom pogledu dragocjena. Svojevrsan znak vremena jesu biblijska društva, katolička, drugih kršćanskih zajednica pa i interkonfesionalna. Možda bi poziv koji smo nedavno dobili preko BK od katoličkog Saveza za biblijski apostolat (komu predsjedava bečki kardinal König) bila priilka da se baš na ovom tečaju posvećenu evangelizaciji i u nas misli na osnutak neke biblijske ustanove za promicanje biblijskog apostolata, o čemu je među bibličarima već bilo više puta govora.

3. Neke mogućnosti evangeliziranja s biblijom u ruci

U ovom bih poglavlju htio priopćiti neka iskustva registrirana u knjizi *Praktični rad s Biblijom danas*, osobito ona koja su bar donekle provjerena i ponovljena na našem terenu i na ovom tečaju.

Biblijsko predavanje

Najuobičajeniji i prividno najsolidniji način da se biblijska poruka približi čovjeku, jest, kako se još uvijek misli i prakticira, predavanje o Bibliji.

Ono je zapravo najlakši put. Priređivači imaju za oglase zvučnu temu i poznata predavača. Sudionici imaju »što ponijeti sa sobom i od toga živjeti cio tjedan«. Pasivno primaju pa ni duže predavanje ne umara. Zbog toga Zenetti tvrdi da predavanje služi za »odgajanje katoličkih konsumenata«.³

Predavanje je ipak potrebno: kao uvođenje u temu, kao izlaganje novih spoznaja ili aktualnih problema, kao očitovanje kompetentna mišljenja itd. Zbog toga predavanje treba držati, ali ga tako organizirati i držati da ono slušatelju pomogne osloboditi se pasivne ovisnosti i slušanja. Treba ih aktivirati. To ide teško jer ljudi nisu na to navikli. Teško je to — zapravo nemoguće — osobito u velikim skupinama. Stoga će se velike skupine redovito morati podijeliti na manje grupice.

Pri svemu tome treba imati na pameti osobito ovo:

1) Načela plodonosna predavanja jesu: aktualnost — zornost — aktivnost — obzirljivost.⁴

2) Već pri pozivanju i oglašavanju treba naglašavati kako je posrijedi razgovor i kako je razgovor potreban za bolje razumijevanje i aktivno slušanje.

3) Predavanje ne smije poći od uvjerenja niti dati dojam da će nakon njega svi problemi biti riješeni: ono, naprotiv, mora izazvati i potaći na razmišljanje i razjašnjavanje. Treba stoga odabrati metodu koja će konkretnim sudionicima u tome najbolje pomoći.

³ *Über das Züchten katholischer Konsumenten* oder: Vortragsbetrieb zu Leerlauf. *Kath. Blatt* 94 (1969) 81—86.

⁴ M. S. KNOWLES — T. HUSEN, *Erwachsene lernen: EXELER/EMEIS, Reflektierter Glaube* 138.

Metode predavanja

Poticajna metoda može znatno pomoći da se izbjegne »stručni monolog« i uspostavi pravi kontakt sa slušateljstvom. Uzmimo predavanje o nastupu Ivana Krstitelja (Mt 3, 1—12).

1) Predavač napravi uvod: podsjeti npr. na biskupa Camaru, na revolucionarno ponašanje mladih i postavi pitanje: Zašto je riječ »revolucija« postala moderna i u crkvenim krugovima? Što znači »revolucija«?

2) Predavač prikuplja i sređuje očitovana mišljenja: da je revolucija u skladu s Evanđeljem, da je protiv njega, da ima krajeva gdje je neodgovorna, kritika dosadašnjega gledanja na nju . . .

3) Novi predavačev poticaj: mišljenje i ponašanje mnogih ljudi stalno je i čvrsto. Novo vrijeme traži promjene i preišljavanja. Smije li kršćanin nekoga silom ili revolucijom prisiljavati da promijeni sebe ili svoje odnose s drugima. Smije li se pri tom pozivati na Evanđelje?

4) Predavač dopunjuje podatke razgovora: navodi i kratko tumači mjesta NZ koja prividno dopuštaju silu: kupiti mačeve (Lk 22, 36 ssl), Isus je došao donijeti mač (Mt 10, 34), čišćenje Hrama (Lk 11, 15—17).

5) Novi poticaj: kako se Mt 3, 1—12 odnosi prema tom problemu? Revolucionar mora početi od sebe.

Metoda skupine za stolom. Sudionici sjede u skupinama oko stolova tako da vide predavača. Nakon uvodnog predavanja (najviše pola sata) predavač postavi nekoliko pitanja i napisana podijeli sudionicima. Skupine oko stolova raspravljaju o njima: svaka o jednom pitanju (15 minuta). Onda jedan član skupine izvješćuje (2 min.) o tome što je skupina zaključila s obzirom na prvo pitanje. Onda plenum zauzima stav (15 min.). Nakon toga izvješćuje sudionik druge skupine i tako redom.

Sendvič-metoda jest jedna inačica prethodne metode. Ona podvostručuje skupinsku aktivnost kao što se u sendviču »podvostručuje« kriška kruha. Skupine se sastaju već prije predavanja, dobiju pitanja o kojima će se održati predavanje i na njih pokušavaju odgovoriti. Na taj način postaju aktivnije svjesni problema. Nakon toga drži se predavanje (oko pola sata). Onda se skupine okupljaju po drugi put i ispituju svoje odgovore u svjetlu predavanja. Tako se daje mogućnost da se formuliraju nova pitanja. U plenumu se onda razgovara o izvještajima i pitanjima pojedinih skupina. Ova metoda omogućuje jače i intenzivnije razjašnjenje postavljenih pitanja. Za nju treba nešto više vremena (bar 2 sata.)

Između navedenih — i drugih — metoda vođa treba da izabere onu koja će odgovarati dobi, naobrazbi, shvaćanjima, očekivanju sudionika, a i mogućnostima priređivača. Važna je i gipkost, kompetentnost i obzirljivost vođe.

Biblijski razgovor

- Aktivni oblik razgovora bitno je djelotvorniji od pasivna slušanja.
- U razgovoru se aktualizira Crkva kao iskustvena zajednica vjere.
- Nadvladava se tako prošireni mitizam u pitanjima vjere. Vjernici uče davati »obrazloženje nade« (1 Pt 3, 15) koja je u njima.

— U razgovoru se uvježbava kreativno, samostalno i zajedničko nastojanje oko upoznavanja i rješavanja problema.

— Razvija se danas tako potrebna demokratska sudgovornost.

— Prava pak svrha bibl. razgovora jest: RB prekovati u život ovdje i sada, bolje — zajednički — razumjeti tekst i aktualizirati ga u životu.

— Razgovor je u maloj skupini osobito djelotvoran:

= čovjek opaža svega 20% onoga što sluša, a 70% onoga što sam govori.

= Važan je ne samo utjecaj mišljenja i uvjerenja pojedinaca nego cijele zajednice, jer to je uspjeh do kojega se došlo zajedničkim naporom.

— Pretpostavka uspješna razgovora:

= zajednički rad cijele skupine,

= vođa iskusan i kompetentan.

— U razgovoru se vjernici uvježbavaju suočavati se s pritiscima i utjecajima različitih mišljenja.

— Prestaju biti objekt pukog monološkog navješćivanja i vjerskog poučavanja: pruža im se mogućnost da izraze svoje stvarateljske snage, vlastita mišljenja i vjersko uvjerenje.

— A to je pravo osposobljavanje za evangelizacijsko djelovanje.

— Pojedinci se uče izražavati se, slobodno govoriti: time stječu kritičan stav prema sebi, uočavaju svoje dobre i loše strane, svoju ulogu i uklapaju se tako prikladno i uspješno u zajednicu.

— Dolaze do izražaja problemi pojedinaca te se mogu zajednički rješavati.

— Nadasve je važno: iz razine logičko-razumskog poimanja vjere prelazi se na doživljajno-cjelovito-životno zajedništvo u Duhu Radosne vijesti. (Dr Ivančić: Bez toga doživljavanja — a to je moguće samo u zajednici — nema evangelizacije.)

— Samo tako po doživljenoj radosti zajedništva u Duhu zajednica i pojedinci postaju autentični evangelizatori.

Uloga je *vođe* veoma važna. Ali on ne drži uvod ni govor, nego samo poticajnim pitanjima aktivira sudionike. Kao katalizator. Mora uvažavati sva mišljenja, bodriti i tolerantnošću ohrabrivati da se govori u svoj slobodi i otvorenosti. Važno je ohrabriti osobito bojažljive i neodvažne: u njihovu pogledu, kretnji glave, trzaju ruke pročitati želju da nešto kažu i to im na zgodan način omogućiti («Jeste li vi nešto htjeli reći?») Ne smije docirati, čak ni onda kad ima dojam da razgovor teče krivim tračnicama. U tom će slučaju nastojati nekim novim pitanjima skupinu vratiti na pravi put. Mora poznavati predmet, ali spasava jedino formalnu stranu razgovora. Treba da uoči mišljenja koja nisu uzeta u obzir, agresivnost i nametljivost pojedinaca ili klike, da razlikuje prividnu od prave jednoglasnosti, da nađe načina kako susprezati blagoglagoljive (npr. tako da se skupina na početku dogovori o tome kako dugo smije svatko govoriti). Njegova je krepost suzdržavati se i odreći da prodre s vlastitim mišljenjem. Eventualni ga napadaji ne smiju izazvati nego ih mora vratiti u skupinu. Morao bi imati smisla za šalu. (Sve je to praktično očitovanje svijesti da on nije jedini evangelizator.)

Posebno je važan i odlučan »ulaz« u razgovor — prvo pitanje. Treba ga postaviti tako da bude moguće što više odgovora. Što je općenitije i praktičnije, to bolje. Npr. »O čemu se ovdje radi,« »Koji biste naslov dali pročitanoj odlomku?« »Koje su glavne osobe i njihove značajke?« »Za koju bi situaciju vašega života taj odlomak bio značajan?«

Razgovor može početi s kratkim prepričavanjem pročitanoj odlomka, ali tada valja paziti da prepričavanje asocijacijom ne odvede na sasvim sporedni kolosijek. Dobro mogu poslužiti i različiti naslovi koje pojedini prijevodi daju istom biblijskom odlomku.

U skladu sa svim time razvile su se i *metode* razgovora. I vođa treba da prosudi koja će u njegovoj skupini u kojem trenutku pomoći uspješno aktualizirati RB. Potrebnu sigurnost može dati samo vježba i iskustvo. Početni mali neuspjesi ne bi smjeli obeshrabrivati.

Izazovna pitanja jesu najjednostavniji način kojim se sudionici mogu izazvati na razgovor: ubaci se npr. pitanje kako je suvremena glazba spojiva s Am 5, 23: »Uklonite od mene dreku svojih pjesama?«

Polarne teze. Nasuprot biblijskom tekstu postave se njemu suprotna shvaćanja. Skupina se u razgovoru obično podijeli na suprotne polarne teze. Dobro je nakon nekog vremena izmijeniti uloge tako da svaka od njih brani tezu svoga protivnika: tako svaka strana bolje uočava protivnički stav. (U jednoj se skupini svećenik opredijelio za zakon, a student teologije za slobodu. Zaoštreno. Izmjene uloga prilično su pomogle da se bolje razumiju.)

Za takav razgovor mogu poslužiti i duži, za to unaprijed umnoženi *podražajni tekstovi*.

Mogu se postaviti i neki iz života uzeti *slučajevi* koje predloži ili vođa ili sama skupina. Slučajevi se onda po skupinama rješavaju na temelju mjesta Svetoga pisma koja treba pronaći ili koja se pročitaju pa skupina traži vezu između njih i predložena slučaja. (Smisao takva postupka pojasnit će primjena rastera ili »aha« doživljaja, 143^a str.) Sudionici se tako suočuju sa svojim svakodnevnim situacijama i dolaze do iskustva da im Biblija može pomoći riješiti ih. Doživljavaju i to kako jedni drugima u zajednici mogu pomoći baš različitošću stavova.

Na jednom je sastanku petnaestak bračnih parova zaželjelo razgovarati o problemu odgoja djece danas. Podijelio sam ih na male skupine po 6—7 i dao svakoj skupini po jedan od ovih slučajeva: str. 58—61: slučaj 1, 2, 3, 7. Zadatak je bio:

1) Što mislite o tome kako su odgojitelji postupili u ovom slučaju?

2) Kako biste vi to riješili?

3) Na temelju kojeg mjesta iz NZ-a? (Ovo se pitanje može izostaviti pa onda na kraju ustanoviti je li koja skupina mislila na Pismo dok je tražila rješenje ili je postupala zakonski.)

Nastao je živ razgovor, listanje NZ-a, rasprave, zauzimanje stavova. Vrijeme od 20 min. trebalo je produžiti za još toliko. Pri kraju je svaka skupina dobila zadatak:

1) Odrediti između sebe jednoga ili jednu koji će ili koja će a) prepričati slučaj koji je skupini pročitao kao zadatak, b) izvijestiti o radu skupine: njezino mišljenje, rješenje, utemeljenost rješenja (mjesto NZ-a).

^{4a} Brojevi str. ovdje i dalje označuju str. iz knjige »Praktični rad s Biblijom«.

2) Odrediti drugu dvojicu (dviije, dvoje) koji će dopuniti, ispraviti izvjestitelja i izreći svoje dojmove o radu u skupini i o izvještaju te o osobama.

Svih se dojmilo kako su u prepričavanjima i izvještajima pojedinci ispustili važne, čak bitne pojedinosti: u prvom je slučaju izvjestitelj ispustio reći da je nastavničko vijeće odlučilo *otпустiti učenike da sačuva ugled škole*, a dodao je pojedinost da su 2 dječaka bila starija i da su oni zaveli mlade. Slično se ponovilo u svim podskupinama. Drugi su zapažali druge pojedinosti. Izvjestitelji nisu bili složni s onim što su drugi doživjeli dok su oni govorili (premda je takvih očitovanja bilo relativno malo). U bitnome su se ipak svi složili (osim u posljednjem slučaju gdje su rješenja bila oštro različita), ali vrijedan je doživljaj kako je teško precizno razumjeti, doživjeti i reproducirati što drugi govori te je prema tome potreban oprez u prosuđivanju, osuđivanju drugih ili sporu s njima. Najviše se što se u tom pogledu može uraditi jest: »Čini mi se«, »Imam dojam« i sl. (Sudionici su mi neko vrijeme nakon toga napisali zajedničko pismo u kom je bila i dosjetka: »Najveći uspjeh našega susreta jest to što muževi sada neprestano tvrde: 'Imam dojam', a protiv dojma ne možeš ništa.«) A što se rješenja tiče, doživljaj je bio gotovo jednodušan: svakome treba dati mogućnost da se ponovno uklopi u zajednicu. I ne možemo si umišljati da možemo ljude do dna prozreti tako da bismo mogli odvojiti kukolj od pšenice. I mislim da je vrijednost ove konstatacije baš u tom što je to doživljaj na temelju rada sa živim ljudima, a ne samo neki apstraktni zaključak.

Zanimljiva je i tzv. *metoda Västeras* (po glavnom gradu švedske pokrajine Västmanland). Sudionici dobiju neki tekst koji polako i razmišljajući čitaju. Pritom nejasna i čudna mjesta obilježuju upitnikom, uz mjesta koja smatraju osobito važnima i koja ih osobito prosvijetljaju stavljaju uskličnik, a uz mjesta koja im se čine osobito značajna za njih osobno stavljaju strelicu.

Tu sam metodu pokušao primijeniti s jednom skupinom bogoslova. Uspjeh baš nije bio sjajan (čini mi se da nisam pogodio pravi trenutak i atmosferu u skupini), ali značajan: u skupini od dvadesetak ljudi gdje su se po skupinama pročitale liturgijske perikope jedne nedjelje jedva da je bilo pitanja. Dosta je bilo uskličnika, a nijedne strelice. Doživljaj je bio: Pismo čitamo dosta površno, isključivo intelektualistički i neosobno. Kad sam pokušao stimulirati da se iznese baš ono što su pojedinci opazili osobno-značajnim, jedan je sudionik rekao i većina prihvatila da nisu opazili ništa takvo. »Pa u tom i jest problem« bio je spontan zaključni doživljaj. Jedan mi je sudionik kasnije na samo rekao da je on imao takvih strelica, ali se bojao iznijeti ih pred druge zbog posljedica koje bi mogao imati.

Postoji više metoda kako će sudionici otkriti i jedni drugima pomoći otkriti sržnu poruku nekog biblijskog teksta: po važnosti poredati retke nekog odlomka, preinačiti završetak neke evanđeoske prispodobe tako da se dobije »protuprispodoba«, prispodoba koja daje poruku protivnu evanđeoskoj. Tako se dobiju izvrsni poticaji za razgovor o pravou poruci odnosnog odlomka.

Osobito se uspješnom u više slučajeva pokazala *metoda postavljanja naslova* nad zadane perikope. Blaženstvima su npr. u skupini mladih

postavili naslove: »Sjeme nade«, »Iz smrti u život«, »Ljubav nadasve« itd. te se nakon toga razvio veoma ozbiljan, osoban i iskren razgovor u kojem su sudionici uspjeli iskreno jedni drugima reći kako ih u svjetlu blaženstava doživljavaju.

Vrijedna je i metoda *predstavljanje biblijskog teksta*. To se izvodi ili tako da se doslovno preuzme biblijski tekst i podijele se uloge ili se slobodno razvije igra među biblijskim osobama ili se uvježba igra s biblijskim temama na temelju pripremljena teksta. Time se postiže da se sudionici intenzivno udube i užive u tekst. Tako se tekst ne samo razumije nego i doživljava. U pripremanju uloga iskrsavaju mnoga pitanja koja u običnu razgovoru ne bi iskrsla.

Metoda révision de vie pretpostavlja ljude koji se već međusobno poznaju te mogu otvoreno govoriti o životnim problemima. Razgovor se odvija po tri koraka: *vidjeti* (ljude i situacije oko sebe) — *prosuđivati* (uzroke situacija i teškoća) — *djelovati* (naći praktične mogućnosti za pomoć).

Biblijski kružok

Naobrazba danas sve više napreduje. Imamo sve više specijalista za različita područja znanosti. Ljudi žive u najrazličitijim situacijama i okolnostima, stječu tako i različita iskustva, nazore i mišljenja. I Riječ Božja svakoga čovjeka dosiže upravo u njegovoj životnoj situaciji, naobrazbi, specijalnosti, iskustvu, nazoru. Jasno je onda da je svatko doživljava na svoj način, svatko u njoj uočava neki posebni aspekt ili poruku koju mnogi drugi ne opažaju. Svrha je biblijskoga kružoka sve te doživljaje pojedinaca skupiti tako da se pojedinci u zajednici uzajamno obogaćuju u razumijevanju i življenju poruke.

Za biblijski je, dakle, kružok, neobično važno da svi sudionici imaju mogućnost *izraziti svoje stavove, iskustva i poteškoće*.

Veoma jednostavna a uspješna metoda za to jest npr. *nastavljanje započetih rečenica* koje se mogu dovršiti na različite načine. Npr. »Tko čita Bibliju...«, »Kad u crkvi slušam čitanja iz Biblije...«, »Ne čitam Bibliju jer...«, »Biblija je suvremena jer...«.

Sudionici daju odgovore na ceduljicama, koje se onda svrstaju, čitaju, o njima se razgovara, vrednuju se, sažimlju, izabiru tipične. Na temelju toga rađaju se nova pitanja o kojima se opet može razgovarati u zajednici ili skupinama. Npr. kakva je obvezatnost privatnog tumačenja Pisma?

Ako su posrijedi neupućeni ili ravnodušni ljudi, može se postaviti najopćenitije pitanje: »Što mislite o Bibliji?« Odgovori, osobito zgodno po smislu svrstani, daju obilnu građu za razgovor. Različitost mišljenja daje svima prilike da preispitaju svoj stav.

Metoda asocijacija na biblijski tekst, asocijacija izazvanih možda zgodnim pitanjima, može zgodno očitovati situacije i nazore sudionika te biti zgodnom prilikom da se o njima povede razgovor.

Viši stupanj očitovanja sebe kroz tekst postiže se pomoću *pisanja pisma*. Pojedinci ili skupine pišu pisma nekome ili nekima na temelju biblijskoga teksta koji Pismo aktualizira u neku situaciju odnosnog čovjeka ili zajednice. Razgovor o pismima može dovesti do zanimljivih

i važnih pitanja i konstatacija i pobuditi zanimanje za njihovo rješavanje.

Na sličan se način mogu pisati i »novinski izvještaji« (o posljednjoj večeri, npr.), praviti »intervjui« (npr. sa sv. Petrom, sa siromašnom udovicom), komentari (o Isusovu ponašanju prema grešnicima, farizejima u određenu slučaju itd.).

Za ljude kojima pisanje »ne leži« bit će možda prikladna metoda kolaža i skupnog crtanja kojim se ilustrira neki biblijski tekst. Svatko onda tumači što je htio izraziti i o tom se lako povede razgovor.

Dobra je metoda i uspoređivanje različitih prijevoda, prijevod teksta u njegovu suprotnost (npr. Blaženstva u protublaženstva: uzoraka je bilo u VIRU).

Vrijedno bi bilo reći nešto i o biblijskom razmatranju, razmatranju nad biblijskim tekstom ili slikom. Ali to ima manje izravne veze s evangelizacijom pa to ovdje ispuštam.

Tko i s kime?

Nakon svega ovoga osjećam da mi postavljate pitanje: Tko je to kadar voditi? I s kime se to može izvesti?

Tko? Sjećam se dobro: kad sam se vratio sa studija Biblije, bilo mi je neobično teško započeti čitati psalme sa studentima. A bio sam upravo završio Papinski biblijski institut. Polako sam se uhodavao i išlo je. Svi smo mi svršili Bogoslovni fakultet. I što smo ga bolje svršili, to jasnije vidimo kako nam je potreban doknadni studij. Ovi tečajevi imaju i tu svrhu i nakanu da nas uvedu u nove mogućnosti i spoznaje. Stoga smo nastojali da i ova knjiga izađe za ovu baš zgodu. A osjetili smo da joj je potrebno dodati i poratnu hrvatsku biblijsku bibliografiju. Skupili smo tako — prilično kompletno — u nas napisane knjige i članke o Bibliji koji će moći pružiti pomoć pri radu s Biblijom. Ali sa svim time ostaje da se svatko po svojim mogućnostima, sposobnostima i prilikama baci sam u more i počne plivati. Gotovih recepata nema.

S kime?

Knjigu smo stavili u niz vjeronaučnih priručnika. To znači da su prvi suradnici ovog rada naši stariji vjeroučenici. Imam u tom pogledu veoma lijepih, radosnih i ohrabrujućih iskustava sa srednjoškolicima i studentima. Tu su onda odrasli katekumeni ili odrasli pripravnici za prvu pričest odn. oni koji su samo primili sakramente pa se posve zamenarili. Zatim mladenci u pripravi za vjenčanje. Pa roditelji uz prigodu krštenja, potvrde ili prve pričesti njihove djece. Mlade obitelji (prvi evangelizatori, kako je jučer upozorio g. dekan).

Ali u ovom evangelizacijskom kontekstu treba naglasiti da treba okupljati i nove tipove zajednica odraslih ljudi. I to ne na osnovici masovnosti, nego na temelju uvjerljivosti, osobnih susreta, poznavanja ljudi, njihovih prilika i potreba. Nije to lak posao, ali je potreban. I njegov će uspjeh ovisiti o tom koliko smo i koliko ćemo u konkretnim situacijama biti uvjereni u njegovu vrijednost i koliko ćemo to uvjerenje

prenijeti na one o kojima je riječ. Bit će prije svega potrebno sebi i njima pokazati što danas za nas i za njih, za pojedince i za zajednice znači »Knjiga nad knjigama«. Motivacija je uvijek bila važna, a danas je upravo presudna jer se više ništa — pa ni vjersko — ne prima kao po sebi razumljivo. Možda to na poseban način vrijedi kad je riječ o Bibliji, knjizi dakle staroj 2000—3000 godina, te je lako povjerovati ili bar pretpostaviti da ju je nadišla suvremena pismenost i, pogotovu, audiovizualna sredstva. I opet, dakle: potrebno je poći od konkretne situacije ljudi. Tako će već ovo uvjeravanje i pridobivanje za rad s Biblijom biti prava evangelizacija. I ako danas ima novih potreba, ima i novih pogleda na Bibliju. Uočuju se u Bibliji nagomilana osnovična iskustva koja se prikladnim vježbama mogu obnoviti. Posred odnosa koji se sve brže mijenjaju podsjeća Biblija na bitne konstante života. U svim nesigurnostima ona pruža uvijek iznova povod za misaonu usmjerenost kojom se kršćanska vjera može aktualizirati i razviti. U vrto- glavosti vanjskih pothvata pruža ona poticaj za pojačanje nutarnje aktivnosti u situacijama u kojima ne uspijeva nijedan drugi vanjski po- ticaj. Njezini tekstovi potiču uvijek na snažnije opredjeljenje, osobniji sud, dublji uvid. Ako je poljuljano povjerenje u normativnu vrijednost Biblije, tim je potrebna i važnija njezina poslužnička funkcija: uko- liko pomaže da čovjek dođe do zrela slobodna opredjeljenja, odgovor- nosti i (promjene) stava.

Biblija je, osim toga, za Crkvu kao zajednicu proširenu po svem svijetu, neprocjenjivo vrijedna osnovna dokumentacija. Zabilježba vjere Pracrkve, njezina osnovnog usmjerenja za sve vjekove. Sadrži snagu koja okuplja zajednice u Crkvi i Crkvu kao zajednicu: evangelizirati, navješćivati evanđelje znači sabirati, stvarati Crkvu (*Ekklesia* od *kaléo*, sazivam), *ecclésié*, rekli bi Francuzi.⁵

Ona je osim toga bila i jest neiscrpno vrelo nadahnuća za umjet- nička djela. Naša je uljudba bez nje nerazumljiva. Čak i rječnik. Ona je snažno djelovala i na obrazovanje ljudi, osobito crkvenih, te je uvijek iznova moguće njome konkretizirati njihovu autentičnost.

Pri vrednovanju Biblije moraju se pošteno uvažiti i *poteškoće*, *prigovori*, pa i možebitne štete rada s njome. Često se spominje opšir- nost i nerazumljivost osobito SZ-a. Usvajanje biblijskih sadržaja — osobito u slučaju djece — bilo je dosad povezano s mnogo prisile. Slu- šanje i čitanje Biblije postalo je mnogima obična rutina ili čin pobož- nosti. Zbog odveć sakralnog i autoritarnog pogleda na nju kao da je Biblija dovela do neaktivnosti i pasivna podlaganja. Još su uvijek u nas dosta raširene predodžbe o neznanstvenosti Biblije (*Däniken*). Često će velika poteškoća biti i način na koji se dosad o Bibliji govorilo. Svi- jest o tim poteškoćama već je velika pomoć da se one predusretnu.

Za skeptike i resignirane ljude bit će privlačna šansa da danas Bibliju mogu čitati na sasvim nov način. Bez pritiska i prisile metafizi- čkih mnijenja i pretpostavki, bez zapletenosti u prijašnju sliku svijeta, bez prinudne kontrole; uz podatke, naprotiv, i pomoć jezičnih, povijesnih i psiholoških istraživanja. Stvarnije, razumnije, svrhovitije. Na nov način.

Prava *motivacija* rada s Biblijom redovito iskrsava istom za vrijeme samoga rada: osobne ili obiteljske poteškoće, neizvjesnosti, pitanja.

⁵ HENRY, A. M., *La force de l'Évangile*. Mame. (Paris 1967) 18.

Prije toga moguća je samo neka više-manje općenita motivacija. Osnovicu za nju čini ljudska radoznalost, zanimanje za stav, potreba za novim spoznajama i stavovima (jedan mi je student povijesti umjetnosti nedavno govorio o tome kako bi u škole bilo potrebno uvesti Bibliju jer je potrebna za razumijevanje naše uljudbe), potreba pomoći u životu, odbacivanje predrasuda o Bibliji.

U svakom slučaju motivacija mora poći od konkretnih okolnosti ljudi na koje se odnosi: njihovi interesi, potrebe, svjesne i nesvjesne.

Posebno će trebati misliti na to da treba motivirati i zajednički, skupinski rad u ovoj situaciji gdje smo navikli samo pasivno slušati predavanja. U tom mi je pogledu već više puta pomogla igra s petodinarkom.⁶ Važno je misliti i na to kako sudionike osloboditi straha i stida da se angažiraju, na zgodne i prikladne prostorije, na način kako će se tekstovi čitati, na zornost potrebnu pri radu.

Pri pomisli i pozivu na biblijski kružok treba ponuditi nešto konkretno, nešto što odgovara potrebi mogućih sudionika. Poziv mora biti smišljen, plakatski privlačiv, ne sterilno »katoličko općeusisivačko nagovaranje« (F. U. Gass). Dugoročno: nekad će biti potrebno i mjesecima prije govoriti o nakani, dakako mijenjajući stil i izričaj obavijesti; pa onda ispitivati kakav je odjek oglasa.

Poziv ne smije biti odveć općenit (»srdačno pozivam sve«), nego prije svega apelirati na određenu kategoriju ljudi (omladinu, odrasle, bračne drugove, roditelje). Nikako ne smije biti nametljiv i mora uvijek ostaviti mjesta za »pošteno odstupanje« i otklon ponude. Uspješniji je pismeno poslan poziv od općenitoga plakata.

Nagovaranje ne prestaje ni onda kad je rad s Biblijom već započeo. Izvještaj u novinama vole već angažirani sudionici, a izvrsno služi i pridobivanju drugih. To je kao neko popratno nagovaranje. Zgodno je sastaviti i sudionicima slati zapisnik rada. Nadasve je pak korisna i poticajna kontrola učinkovitosti: anketa koja pokazuje kako sudionici prosuđuju, osjećaju kružoke; što im se na njima (osobito) sviđa ili ne sviđa ...

Potrebno je uvijek iznova kontrolirati i potrebe i želje sudionika ...

Kao zaključak

Antoine de Saint Exupéry pripovijeda kako njegov *Mali princ* obilazi planete i čudi se redom ljudima koje na njima nalazi: *kralju* (»On nije znao da je za kraljeve svijet vrlo pojednostavljen. Svi su ljudi podanici«), *uobraženku* (»Uobraženi ljudi uvijek čuju samo pohvale«), *pijanцу* (koji pije da zaboravi što se stidi svoga pijanstva), *poslovnom čovjeku* (koji na papiriću napiše broj a onda papirić zaključa u ladicu). A onda stigne na petu planetu, tako malenu da na njoj stanuje samo *noćobdija* što pali i gasi svjetla.

»Kad se iskrca na planetu, on s poštovanjem pozdravi noćobdiju:

— Dobar dan! Zašto si upravo ugasio svjetiljku?

— Takva je naredba — odgovori noćobdija. — Dobar dan.

— Što je naredba?

⁶ *Praktični rad s Biblijom* ... 25.

— Da ugasis svjetiljku. Dobro večer. — I on je ponovno upali.

— Ali zašto si je sad opet upalio?

— Takva je naredba — odgovori noćobdija.

— Ne razumijem — reče mali princ.

— Nema tu što da razumiješ — reče noćobdija. — Naredba je naredba. Dobar dan. — I on ugasi svjetiljku. Zatim obrisao čelo crvenom kockastom maramicom.

— Strašan je taj moj zanat. Nekad je još imao smisla. Gasio sam je ujutro, a palio navečer. Ostatak sam se dana odmarao, a ostatak noći spavao ...

— I naredba se odonda promijenila?

— Naredba se nije promijenila — reče noćobdija. — U tome i jest tragedija! Planeta se iz godine u godinu sve brže okreće, a naredba se nije promijenila!

— Pa?

— Pa sada, kad se okreće jedanput u minuti, nemam više ni sekunde vremena. Palim je i gasim jedanput u minuti.⁷

Šteta je, prava šteta po dar Božji što u promijenjenu tempu i okolnostima života nisu promijenjene naredbe (oblici, načini, sredstva ...) življenja i presađivanja Evandjelja. Tako nemamo mogućnosti dubinski i osobno u Duhu doživljavati, proživljavati i braći donositi proživljen dar Božji, pa ljudi vide još samo to kako palimo i gasimo neka svjetla — čitaj: kako pokrećemo neke mehanizme, vršimo neke obrede, čuvamo neke institucije i naredbe koje njima znače malo ili ništa. Umjesto da — u svjetlu i snagom Riječi Božje — s njima zajedno oslušujemo kako je Gospodin skriveno ali zbiljski nazočan i djelatan u njihovu i našem životu.

⁷ Biblioteka *Vjeverica*, Mladost, Zagreb, 1973, 48.